

understanding for the further development of the legal regulation of the employment service and the category of workers.

Keywords: legal guarantees, the judges, the judicial authorities of Ukraine, classification, special criteries, implementation of labor rights, justice.

УДК 349.2

*А.М. Аргунова,
здобувач Науково-дослідного інституту правового забезпечення
інноваційного розвитку Національної академії правових наук України*

ТРУДОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

У статті досліджено особливості трудових відносин працівників державної служби. Проаналізовано питання доцільності поширення загальних норм трудового права на державних службовців. Доведено, що визнання адміністративно-правової природи праці державних службовців негативно позначиться на їх становищі як суб'єктів трудових правовідносин.

Ключові слова: державна служба, державний службовець, працівник, роботодавець, трудові правовідносини.

Державна служба є необхідним і важливим елементом у структурі держави. Сьогодні вона знаходиться на стадії реформування та оновлення, тому сучасний етап державотворення в Україні вимагає переосмислення статусу державного службовця в системі суспільного виробництва.

Слід зазначити, що поняття державної служби досліджували такі відомі вчені-правознавці, як: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, Н. Б. Болотіна, В. А. Власов, В. О. Воробйов, М. І. Іншин, С. В. Ківалов, В. Я. Малиновський, Н. Р. Нижник, О. Ю. Оболенський, А. О. Селіванов та інші.

Закон України «Про державну службу» [1] у ст. 1 визначає державну службу як професійну діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів.

Причому, як зазначає М. І. Іншин, необхідно робити акцент саме на «виконанні», тобто така робота, на його думку, має вимірюватися не часом або кількістю підготовлених документів, а формуванням владно-управлінських взаємовідносин між державою та суспільством, державним органом та об'єктами, що ними управляють, робота має бути спрямована на отримання результату в процесі управлінської діяльності [2, с. 62].

На думку Ю. П. Битяка та В. В. Зуйя, державна служба органічно пов'язана з державою, її роллю та місцем у житті суспільства. Вони наголошують, що саме у діяльності державних службовців реалізуються завдання і функції держави, адже кожна посада – це коло службових обов'язків, які складають частину компетенції відповідного державного органу [3, с. 56].

Особливу увагу в дослідженні питань, пов'язаних із державною службою, слід звернути на проблему віднесення державних службовців до суб'єктів трудового права. Враховуючи особливості їх праці, деякі фахівці вважають, що трудове право не поширюється на такі категорії працівників. Все більш розповсюдженою є думка про те, що діяльність державних службовців повинна регулюватись нормами адміністративного права. Перш за все це зумовлено тим, що державні службовці є особливою категорією працівників з певною специфікою діяльності державних органів, у яких вони працюють. Службовці виконують функції державного органу, покладені на нього самою державою, вирішують завдання в економічній, соціальної і політичній сферах. Усі дії державних службовців здійснюються від імені держави й за її дорученням. Це тягне пред'явлення до цієї категорії працівників підвищених вимог, установлення обмежень, а також надання певних пільг і гарантій. Але при вступі на державну службу виникають, перш за все, трудові правовідносини, сторони яких набувають правових статусів «роботодавця» та «працівника», не зважаючи на специфіку праці державних службовців. Розглянемо думку вчених з цього питання.

Л. О. Чиканова наголошує, що державні службовці, як і всі інші працівники, влаштовуються на роботу (на державну службу) на підставі трудового договору (контракту). Однак порядок його укладення та його зміст мають певні особливості порівняно із загальними вимогами трудового законодавства [4, с. 36].

Дійсно, умови укладення трудового договору з державними службовцями ґрунтуються на загальних принципах трудового права, а саме: (а) вільне розпорядження своїми здібностями до праці, обрання професії й роду занять; (б) недопущення дискримінації у сфері праці; (в) заборона необґрунтованої відмови у прийнятті на державну службу; (г) недопустимість обмежень прав і встановлення переваг та ін.

Особливостями правового статусу державного службовця на думку таких вчених, як О. Дьомін, Г. Леліков та В. Сороко є: (1) здійснення від імені держави спеціальних повноважень з метою організації виконання й безпосередньої реалізації її функцій; (2) відправлення обов'язків державної служби через безпосереднє заміщення громадянином відповідної посади у результаті його обрання або призначення; (3) підпорядкування кожного державного службовця порядку і правилам діяльності, встановленим державою в особі її компетентних органів влади й управління, особливий характер відповідальності працівника перед державою внаслідок порушення службових обов'язків аж до покарання, передбаченого кримінальним законом; (4) виплата матеріальної винагороди державними службовцями за їх працю за рахунок коштів Державного бюджету [5, с. 65-84].

Н. Б. Болотіна дотримується позиції визначення державних службовців суб'єктами трудового права. Вона зазначає, що праця державних службовців суттєво відрізняється за своїм характером, складністю, відповідальністю, умовами праці тощо. Проблемною, на її думку, є ситуація, коли у національному законодавстві відсутня чітка вказівка на те, що трудові відно-

сини таких працівників виникають на підставі трудового договору (хоча б і з певними особливостями) і на таких працівників поширюється трудове законодавство [6, с. 55].

Як вважає С. А. Іванов, служіння державі, про яке говорять адміністративісти, за своєю суттю – трудова діяльність, здійснювана на основі найму, де працівником є державний службовець, а наймачем – державний орган [7, с. 56].

Отже, правовідносин, які виникають зі вступом на службу, мають подвійний характер. Стосовно повноважень, якими наділяється особа зі вступом на службу для виконання функцій держави, - це безперечно владні повноваження. Стосовно відносин державного органу та особи, яка вступає на службу, то такі відносини наврядчи носять державно-владний характер, що підтверджується співвіднесенням рис такого роду правовідносин з ознаками найманої праці.

Про договірну природу відносин, які виникають між державним органом і особою, яка вступає на державну службу свідчить вільність волевиявлення сторін при вступі особи на службу та припиненні відповідних правовідносин. Так, не зважаючи на особливості працевлаштування, сторони не зобов'язані в силу якихось обставин вступати у правовідносини, як і у разі бажання припинити їх - мають можливість це зробити. А саме, при виникненні правовідносин роботодавець, у разі наявності вакансії, оголошує і проводить конкурс, що означає виявлення роботодавцем бажання прийняти на роботу працівника. Потенційний працівник, у свою чергу, самостійно за власним розсудом звертається до обраного роботодавця з наміром виконувати визначену трудову функцію (хоч і специфічну - здійснювати державне управління) в рамках певного трудового розпорядку за гарантовану оплату. Отже, особа, що вступає на службу реалізує здатність до праці, хоча і бажає при цьому виконувати специфічну трудову функцію у специфічного роботодавця - держави.

У разі виникнення бажання працівника припинити правовідносини, відповідне право закріплено за державним службовцем. І хоча для останніх в силу специфіки їх трудової функції і роботодавця можуть встановлюватися особливості процедури припинення правовідносин, можливість припинення таких за бажанням сторін (включаючи бажання працівника), вказує на відсутність владного характеру правовідносин [8, с.7].

Таким чином, відносини особи і державного органу, які виникають зі вступом першої на службу, слід визначити трудовими з відповідною необхідністю врегулювання таких відносин на підставі норм законодавства про працю. На це вже неодноразово зверталася увага науковців.

З цього приводу В. О. Процевський зазначає, що державні службовці, як й інші працівники, застосовують свою здатність до праці. При застосуванні праці для іншого суб'єкта виникають трудові відносини; вони виникають і у державних службовців. Підставою їх виникнення є волевиявлення, яке отримує правове оформлення у трудовому договорі чи контракті; те ж відбувається і у державних службовців. Норми адміністративного права визначають структуру і ком-

петенцію міністерств, відомств, їх управлінь, відділів, порядок діяльності різного роду підприємств, організацій. Але ж ці функції виконують конкретні люди - працівники, які перебувають з роботодавцем (в даному випадку органом держави) в трудових відносинах [9, с. 99]. Він зазначає, що норми адміністративного права регулюють сферу управлінської, виконавчо-розпорядчої діяльності державних органів та посадових осіб. Норми ж трудового права як галузі єдиного права України регулюють відносини, які виникають між роботодавцями та працівниками. Сферу норм трудового права складають такі питання як: прийняття на роботу і звільнення з роботи, організація праці і її оплата, робочий час і час відпочинку, укладення колективного договору, соціальне страхування тощо.

І. М. Пахомов вважає, що слід погодитись з необхідністю поширення загальних норм трудового права на державних службовців, адже поступаючи на державну службу особа стає учасником не тільки державно-службових, але і трудових правовідносин [10, с.71].

О. Є. Пашерстник наводить наступні особливості праці державних службовців: діяльність державних службовців проходить в умовах певного трудового розпорядку; розпорядження адміністрації є для них обов'язковими; порушення трудової дисципліни спричиняються до дисциплінарної відповідальності; праця відплачувана й сплачується за її кількістю і якістю; робочий час регулюється законом; державному службовцю забезпечене право на відпочинок, звільнити його можна лише на підставах, передбачених законодавством про працю тощо, вказує на трудову природу правовідносин, які виникають зі вступом особи на державну службу, і співіснують з правовідносинами іншої правової природи відносно населення, установ, організацій [11, с. 123]. Науковець доходить висновку, що відносини із зовнішнім середовищем є галуззю адміністративного права, а відносини в процесі праці - галуззю трудового права.

В. Воловик вважає, що визнання адміністративно-правової природи праці державних службовців негативно позначиться на їх становищі як суб'єктів трудових правовідносин, оскільки спроба звуження сфери дії трудового права у випадку своєї законодавчої реалізації посилить неоднорідність галузевого регулювання відносин, створить реальну перспективу позбавлення значної кількості працівників встановлених трудовим правом гарантій їх захисту від можливого свавілля роботодавця [12, с. 63].

Слід погодитись з Д. С. Девізоровим, який зазначає, що державні службовці, як суб'єкти державного управління, знаходяться у взаємозв'язку з його об'єктами – державними, громадськими і приватними організаціями, громадянами, іноземцями й особами без громадянства. На його думку, визнання адміністративно-правової природи праці службовців може негативно позначитися на їх соціальному становищі й містить спробу звужити сферу дії трудового права, бо у випадку своєї законодавчої реалізації посилить неоднорідність галузевого регулювання відносин, створить реальну перспективу позбавлення значної кількості працівників установлених трудовим правом гарантій їх захисту від можливого свавілля роботодавця [13, с. 133-134].

Вважаємо, що для виключення державних службовців з числа суб'єктів трудового права через специфіку здійснюваної ними діяльності (виконання особливих державних функцій) підстав немає.

Здійснення державного управління є суттю функціонування державної служби. погоджуючись з тим, що перше здійснюється державними службовцями на підставі норм адміністративного права, звернемо увагу на існування іншого роду правовідносин, які виникають зі вступом на службу до певного державного органу і які, на наш погляд, не можна віднести до адміністративних.

Працівник державної служби виступає учасником трудових правовідносин на підставі трудового договору (контракту), який регулює відносини щодо найму працівника в процесі яких він зобов'язується виконувати певну роботу, а наймач (державний орган) – забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи і виплачувати заробітну плату.

Таким чином, вважаємо за доцільне віднести працю державних службовців до сфери дії норм трудового законодавства з можливістю встановлення обґрунтованих особливостей правового статусу цієї категорії працівників як суб'єктів трудового права.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р., № 3723-ХІІ (з наступними змінами та доповненнями) // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – №52. – Ст. 490.
2. Іншин М.І. Правове регулювання службово-трудої діяльності державних службовців як особливої категорії зайнятого населення України: Навчальний посібник / М.І. Іншин. – Харків: Вид-во «ФІНН», 2010. – 672 с.
3. Битяк Ю.П. Административное право Украины (общая часть): учебное пособие / Ю.П. Битяк, В.В. Зуй. – Харьков: Одиссей, 1999. – 224 с.
4. Чиканова Л.А. Государственные служащие: моногр. / Л.А. Чиканова. – М.: Юристь, 1998. – 112 с.
5. Дьомін О. Державна кадрова політика: система роботи з кадрами державної служби / О. Дьомін, Г. Леліков, В. Сороко // Вісн. держ. служби України. – 2001. – №2. – С. 65-84.
6. Болотіна Н. Б. Трудове право України: підручник / Н. Б. Болотіна. - К.: Вікар, 2009. – 725 с.
7. Иванов С. А. Трудовое право переходного периода: некоторые проблемы / С. А. Иванов // Государство и право. – 1994. – № 4. – С. 53-61.
8. Антонюк В. Б. Державна служба: проблеми функціонування в Україні та досвід зарубіжних країн (порівняльний аналіз) / В. Б. Антонюк // Юриспруденція. Теорія і практика. - № 11 (37). – 2007. - С. 7-14.
9. Процевський В. Правове регулювання трудових відносин державних службовців: деякі проблеми / В. Процевський // Право України. – 2004. - № 12. – С. 96-101.

10. Пахомов В. І. Адміністративно-правові питання державної служби в СРСР / В. І. Пахомов. - К.: Вид-во Київськ. держ. ун-ту, 1971. - 71 с.
11. Пашерстник А. Е. К вопросу о советской государственной службе / А. Е. Пашерстник // Вопросы советского административного права. — М., 1949.
12. Воловик В. Про трудовий статус державних службовців / В. Воловик // Право України.- 1997. - № 1. -С. 63.
13. Девізорів Д.С. Правове регулювання укладення трудового договору з особливими категоріями працівників: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Д.С. Девізорів / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка – К., 2012. – 212 с.

Аргунова А. М. Трудовые правоотношения в сфере государственной службы. – Статья.

В статье исследованы особенности трудовых отношений работников государственной службы. Проанализированы вопросы целесообразности распространения общих норм трудового права на государственных служащих. Доказано, что признание административно-правовой природы труда государственных служащих негативно скажется на их положении как субъектов трудовых правоотношений.

Ключевые слова: государственная служба, государственный служащий, работник, работодатель, трудовые правоотношения.

Argunova A.M. Labour relations in the state service. – Article.

The article is devoted to the characteristics of labour relations of state servants. Analyzed the expediency expansion of the common rules of labour law on state servants. It is proved that the recognition of the administrative and legal nature of state servants has a negative impact on their position as subjects of labor relations.

Keywords: state service, state servant, employee, employer, labour relations.

УДК 343.365:343.237(091)(477)

А.С. Беніцький

*Заступник начальника відділу організації наукової роботи
та редакційно-видавничої діяльності*

*Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка
к.ю.н., доцент*

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРИЧЕТНІСТЬ ДО
ЗЛОЧИНУ ЗГІДНО З ЗАКОНОДАВСТВОМ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ
У ПЕРІОД ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ**

У статті досліджено види причетності до злочину. На підставі аналізу радянського кримінального законодавства періоду громадянської війни встановлено особливості формування правових норм, які передбачали від-